

LIBRIS

We know
books

PREAFERICITUL PĂRINTE DANIEL
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

FĂCLII DE ÎNVIERE **ÎNȚELESURI** **ALE SFINTELOR PAȘTI**

Ediția a VI-a
revăzută și îmbogățită

CUPRINS

♦ <i>Cuvânt înainte</i>	7
♦ Sărbătoarea Paștilor. Nume și istorie	11
♦ Înviere și Paști în Ortodoxie	21
♦ Sfintele Paști – Icoana vieții veșnice. Tâlcuirea Slujbei Învierii	29
♦ 1991 – Învierea lui Hristos – Lumina vieții noastre	45
♦ 1992 – Învierea lui Hristos – Biruința iubirii răstignite	51
♦ 1993 – Învierea lui Hristos – Pacea tuturor	55
♦ 1994 – Veniți de luați lumină!	61
♦ 1995 – Învierea lui Hristos – Bucuria dreptilor	67
♦ 1996 – Hristos Cel înviat – Ajutorul vieții noastre	73
♦ 1997 – Viața creștină – Pregătire pentru Înviere	81
♦ 1998 – Învierea lui Hristos – Taina iertării noastre	91

LBRIS

We know
books

♦ 1999 – Învierea lui Hristos – Biruință asupra iadului	99
♦ 2000 – Învierea lui Hristos – Începutul învierii noastre	109
♦ 2001 – Învierea lui Hristos – Lumina Sfintei Euharistii	115
♦ 2002 – Învierea lui Hristos – Lumina Sfântului Botez	127
♦ 2003 – Bucuria Învierii – Lumina pocăinței	137
♦ 2004 – Învierea Domnului – Slava Sfintei Cruci	147
♦ 2005 – Învierea lui Hristos – Lumina vindecării noastre	159
♦ 2006 – Învierea lui Hristos – Izbăvirea de întristare	169
♦ 2007 – Hristos Cel răstignit și înviat – Mirele Bisericii	181
♦ 2008 – Hristos Cel înviat – pururea prezent în Biserica Sa	199
♦ 2009 – Hristos Cel înviat – Bogăția vieții noastre	211
♦ 2010 – Învierea lui Hristos – Arvuna învierii noastre	225
♦ 2011 – Învierea lui Hristos – Lumina Sfântului Botez	233
♦ 2012 – Hristos Cel înviat – Vindecătorul nostru	241
♦ 2013 – Învierea lui Hristos – Slava Sfintei Cruci	251
♦ 2014 – Învierea lui Hristos – Întărirea martirilor	261

♦ 2015 – Învierea lui Hristos – Lumina bucuriei veșnice	271
♦ 2016 – Ucenicii lui Hristos – Martori și vestitori ai Învierii Lui	281
♦ 2017 – Iubirea răstignită învinge păcatul, iadul și moartea	291
♦ 2018 – Învierea lui Hristos – Slava iubirii Preasfintei Treimi	299
♦ 2019 – Hristos Cel Înviat Se dăruiește în Sfânta Euharistie	307
♦ 2020 – Hristos a Înviat – Iubirea a biruit moartea	315
♦ 2021 – Învierea lui Hristos – Începutul vieții veșnice pentru omenire	325
♦ 2022 – Învierea lui Hristos – Temelia Învierii tuturor oamenilor	333
♦ 2023 – Învierea lui Hristos – Începutul vieții veșnice pentru umanitate	341
♦ 2024 – Prin Învierea sa, Hristos vindecă pe om de moarte și de stricăciune	349
♦ 2025 – Învierea lui Hristos și învierea morților – înțelesuri dogmatice și pastorale	357

SĂRBĂTOAREA PAȘTILOR Nume și istorie

1. Paștele iudaic și Paștele creștin. Legătură și deosebire

Cuvântul românesc *Paște*, la singular, sau *Paști*, la plural, vine, prin filieră greco-latină, din cuvântul ebraic *Pesah*, care înseamnă trecere, derivând la rândul său din cuvântul egiptean *Paseh*, care înseamnă tot *trecere*.

În limba greacă *Pesah* a fost tradus cu *Pascha*, iar în limba latină cu *Pasqua*.

Semnificația sărbătorii Paștelui era însă diferită în religia egipteană de cea din religia iudaică. Mai precis, în religia egipteană, prin *Paseh* se sărbătorea ziua Echinocțiului de primăvară, adică a *trecerii soarelui din emisfera australă în cea boreală, ca zi a biruinței luminii asupra întunericului*. Evreii au păstrat-o, dându-i însă un sens național și religios¹.

În religia iudaică, sărbătoarea *Paștilor* (*Pesah*) sau sărbătoarea *azimelor* era aniversarea sau amintirea *trecerii lui Dumnezeu pe deasupra sau pe lângă casele evreilor din Egipt*

---

¹ G. ARANITAKIS, în *Enciclopedia greacă*, t. XII, p. 273, apud Pr. Ene BRANIȘTE, *Liturgica generală*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, p. 173, n. 11.

și cruțarea lor de moarte, precum și amintirea trecerii poporului evreu prin Marea Roșie și eliberarea lui din robia Egiptului (cf. *Ieșirea* 12, 27). Sărbătoarea se prăznuia la 14 Nissan și coincidea cu prima lună plină de după Echinocțiul de primăvară.

Creștinismul a preluat Sărbătoarea Paștilor din iudaism, dar i-a dat *un conținut și un sens nou*: comemorarea sau pomenirea Pătimirilor, Morții și Învierii lui Hristos, evenimente care au coincis cu Paștile iudaice în anul 30 sau 33 al Erei creștine.

Astfel, Paștile creștine sunt *sărbătoarea trecerii de la păcat și moarte la sfințenie și viață veșnică*.

Cu alte cuvinte, între vechea sărbătoare iudaică și cea creștină există o legătură *de nume și de coincidență cronologică*², dar cu o deosebire de conținut și semnificație.

Totuși, Paștile iudaice erau o umbră, o prefigurare și o pregătire a *tainei Paștilor împlinită în Persoana Mântuitorului Iisus Hristos*. De aceea, Sfântul Apostol Pavel, bun cunoscător și trăitor al tradiției iudaice, îndeamnă pe creștini să serbeze Paștile într-o nouă perspectivă: „*Iată Hristos, Paștele nostru, S-a jertfit pentru noi; să prăznuim, deci, nu cu aluatul cel vechi, nici cu aluatul răutății și al vicleșugului, ci cu azimele curăției și ale adevărului*” (1 Corinteni 5, 7-8).

O semnificație spirituală deosebită, care leagă în mod mistic – pedagogic sau prefigurativ – Sărbătoarea Paștilor iudaice de taina lui Hristos, adică taina Pătimirilor, Morții și Învierii lui Hristos, o are simbolul *mielului pascal*.

La început, întrucât sângele era simbolul vieții, păstorii evrei foloseau sângele animalelor jertfite primăvara, în noaptea cu lună plină, pentru a stropi intrarea cortului în care locuiau spre a fi păziți de duhurile necurate sau răutăcioase care tulburau viața. Mai târziu, ritualul acesta a trecut de la cortul păstorilor nomazi la casele evreilor statornici. De aceea, cu

² Pr. E. BRANIȘTE, *Liturgica generală*, p. 173.

sângele mielului erau stropiți ușorii de la casele evreilor din Egipt, fiind astfel deosebiți de egipteni și păziți de pedeapsa divină abătută asupra egiptenilor prin moartea celor întâi-născuți ai lor, în noaptea ieșirii poporului evreu din Egipt sub conducerea lui Moise (cf. *Ieșirea* 12, 21-24).

Apoi, în vremea regelui Iezechia (cf. *2 Paralipomena* 30, 1-27) și a lui Iosia (cf. *2 Paralipomena* 35, 1-19), ritualul sacrificării mielului de Paști a devenit *un ritual al templului din Ierusalim* și era legat de pelerinajul evreilor la acest templu cu prilejul Sărbătorii Paștilor (cf. *Deuteronomul* 16, 1-8). Ca orice evreu credincios, Iisus a participat de mai multe ori la un astfel de pelerinaj pascal la templul din Ierusalim (cf. *Ioan* 2, 13; 6, 4).

Mielul pascal, mai tânăr de un an, era *sacrificat în seara zilei de 14 Nissan la templu*, iar până în seara zilei de 15 Nissan trebuia *consumat în familie*, în interiorul zidurilor, ca amintire a eliberării evreilor din Egipt și ca speranță a eliberării lor eshatologice³.

Modul în care serbau iudeii Paștile în ultimele zile ale templului lui Irod este descris în cartea *Mișna*, în partea numită *Pesahim*.

În curtea exterioară a templului din Ierusalim erau sacrificați mieii aduși de credincioșii evrei ca jertfă de Paște.

Preoții stăteau aliniați pe două rânduri, având câte un lighean de aur, pe un rând și câte un lighean de argint pe alt rând. Sângele mieilor sacrificați era pus în fiecare lighean. Ultimul preot din rând stropea altarul cu sângele adunat în lighean, în timp ce se cânta Hallel (*Psalmii* 113-118). Grupurile de pelerini care aduceau mieii la templu erau familii sau prieteni⁴.

³Vezi articolele „Pascha” și „Paschalammm”, în *Das Grose Lexicon zur Biebel*, Tosa Verlag, Wien, 2004, pp. 387-388. Vezi și articolul „Paștele”, în *Dicționar Biblic*, Ed. „Cartea creștină”, Oradea, 1995, pp. 972-973.

⁴Vezi articolul „Paștele”, p. 973.

În timpul lui Iisus, toți bărbații evrei veneau la Ierusalim de praznicul Paștilor. *Cina de Paști consta din: mielul prăjit, pâine nedospită, ierburi amare, câteva condimente și patru pahare de vin așezate într-un loc anume.* Ritualul spălării mâinilor era respectat cu strictețe. Masa era strânsă înaintea celui de-al doilea pahar de vin, iar istoria Paștelui din Egipt și a ieșirii evreilor din robie era povestită într-un dialog dintre tată și fiu sau între persoanele prezente. Vasele cu mâncare erau aduse înapoi, se cânta încă o parte din *Hallel*, după care se bea al doilea pahar de vin. Apoi avea loc *frângerea pâinii urmată de al treilea pahar de vin.* Cei adunați laolaltă terminau de cântat ultima parte din *Hallel* în timp ce beau cel de-al patrulea pahar de vin⁵. *Cina cea de Taină sau Euharistia* a fost instituită de Iisus seara, în timpul sau în ajunul prăznuirii Paștelui iudaic (cf. *Matei* 26, 17-30; *Marcu* 14, 12-26; *Luca* 22, 1-30), însă *Iisus i-a dat un conținut și un înțeles nou: pâinea și vinul pe care le-a binecuvântat și le-a dat ucenicilor Săi spre mâncare și băutură au devenit Trupul și Sângele Său, anticipare a jertfei Sale pe Cruce.* Astfel, **Iisus ne arată că Paștele iudaic era îndreptat spre El, s-a împlinit în El și a fost transformat de El în Paștele cel nou, adică trecerea umanității de la păcat și moarte la sfințenie și viață veșnică, trecerea de la lumea pământească vremelnică la Împărăția cerească și veșnică a lui Dumnezeu** (cf. *Luca* 22, 29-30). Așadar, în Hristos Paștele nu reprezintă doar o trecere de la o stare de robie la o stare de libertate în viața pământească, ci **trecerea-înălțare** de la modul de existență stricăcioasă amestecată cu moartea, la **un nou mod de existență: viața veșnică, viața fără de moarte.**

Mielul jertfit și mâncat de evrei când serbau Paștele era o prefigurare a Mântuitorului Iisus Hristos, *Mielul lui Dumnezeu Care ridică păcatele lumii* (cf. *Ieșirea* 12, 46; *Numerii* 9, 12;

⁵ Cf. art. „Paștele”, p. 974.

Psalmul 33, 8; Isaia 53, 7; Ioan 1, 29; 19, 36; 1 Petru 1, 19)⁶, și Se dăruiește pe Sine ca hrană spre viață veșnică (cf. *Ioan 6, 48-58*).

Astfel, taina mielului de jertfă, legată de jertfa lui Isaac, fiul lui Avraam, prefigurează în prima carte a Vechiului Testament (cf. *Facerea 22, 1-18*) jertfa pe Cruce a lui Iisus, Fiul lui Dumnezeu, dintre cele două Testamente (cf. *1 Petru 1, 19*), și slava Mielului din ultima carte a Noului Testament (cf. *Apocalipsa 5, 1-14*).

Întrucât Avraam, prin credință și ascultare față de Dumnezeu, a jertfit mai întâi spiritual, în sufletul lui, pe fiul său Isaac, nu a mai fost nevoie de jertfa sângeroasă a acestuia, ea transferându-se asupra mielului-berbec (cf. *Facerea 22, 11-13*). Prin aceasta Dumnezeu a arătat că *sensul sau conținutul jertfei nu este sângele, ci atitudinea spirituală, adică iubirea smerită, ascultătoare și jertfelnică, ce se dăruiește în comuniune divino-umană*. În Hristos, jertfa sângeroasă, conștientă și liber acceptată, *se mută pe planul spiritual etern*, devenind biruință a iubirii smerite și jertfelnice asupra păcatului, egoismului, autosuficienței și violenței posesive sau opresive. De aceea, legătura între jertfa lui Isaac și jertfa lui Iisus Hristos are o semnificație spirituală, mistagogică și profetică. *În Hristos se împlinesc și încetează toate jertfele sângeroase, dar se afirmă maximal iubirea jertfelnică în libertate. Această iubire este celebrată în Liturgia euharistică a Bisericii*.

2. Evoluția sărbătorii Sfintelor Paști în Biserică⁷

Comemorarea anuală a Cinei de Taină stă la originea Paștilor creștine. Comemorarea Pătimirilor și a Morții Domnului Iisus

⁶ Cf. art. „Mielul lui Dumnezeu”, în *Dicționar Biblic*, p. 839.

⁷ Pentru această temă am folosit, în rezumat, prezentarea făcută de Pr. E. BRANIȘTE, *Liturgica generală*, pp. 174-179, precum și art. „Pâques”, în *Dictionnaire de spiritualité, ascétique et mystique*, t. XII, 1, Paris, 1984, pp. 171-182.

Hristos era numită „Paștile Crucii”, iar comemorarea Învierii Domnului era numită „Paștile Învierii”. În primele trei-patru veacuri, în părțile Asiei Mici, erau prăznuite Paștile Crucii la data de 14 Nissan, indiferent de ziua în care cădea această dată. În Egipt, Grecia și în Apusul latin se punea accent mai mult pe Paștile Învierii, care erau serbate Duminica, iar Paștile Crucii în Sfânta Vineri. Aceste diferențe cu privire la data serbării Paștilor au creat controverse și chiar schisme sau dezbinări între unele Biserici, mai ales în secolul al II-lea. Pentru a realiza o uniformizare a Sărbătorii Paștilor, Sinodul I Ecumenic de la Niceea, din anul 325, a stabilit ca serbarea Sfințelor Paști să se facă potrivit unor norme: *Paștile vor fi serbate totdeauna duminica. Iar această duminică va fi imediat următoare lunii pline de după Echinocțiul de primăvară, pentru că așa serbau și evreii data Paștelui lor, de care era legată și data Paștilor creștine* (cf. *Ieșirea* 12, 1-6; *Leviticul* 23, 5-8). Creșterea luminii solare pe pământ simboliza creșterea luminii spirituale în suflet prin creșterea spirituală în comuniunea cu Hristos, „Soarele Dreptății”, „Răsăritul Cel de Sus” și „Lumina lumii”. Astfel, se arată că Taina Învierii lui Hristos privește nu numai omul, ci întreg universul: „cerul și pământul nou”, despre care vorbește *Apocalipsa* (cap. 21).

Când data Paștilor iudaice (adică 14 Nissan) cade duminica, Paștile creștine vor fi serbate duminica următoare, pentru a nu fi serbate odată cu cele iudaice, dar nici înaintea acestora.

Deci, data Paștilor depinde de două fenomene cosmice, unul cu dată fixă: *Echinocțiul de primăvară* (21 martie) și altul cu dată schimbătoare: *luna plină*. Astfel, Paștile vor fi serbate totdeauna între, cel mai devreme, 22 martie și, cel mai târziu, 25 aprilie. Tabelele care precizează data Paștilor pentru mai mulți ani se numesc *Pascalii*. Toate aceste *Pascalii* erau mai mult sau mai puțin imperfecte, deoarece Echinocțiul de primăvară este calculat diferit după vechiul *Calendar iulian*, care

a fost folosit în Apus până în 1582, sau după *Calendarul nou* sau îndreptat, numit *gregorian*. Între cele două calendare, cel neîndreptat și cel îndreptat, există o diferență de 13 zile.

Deși în anul 1924 s-a hotărât, la Constantinopol, o adaptare a tuturor Bisericilor Ortodoxe la calendarul îndreptat, însușit de țările cu populație majoritar creștină, totuși unele Biserici Ortodoxe, mai ales cele slave, n-au reușit să pună în aplicare această hotărâre, deoarece populația nu a fost pregătită în prealabil. Astfel, unele Biserici urmează astăzi calendarul îndreptat sau nou (de pildă, Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Alexandriei, Patriarhia Antiohiei, Biserica Greciei, Biserica Ortodoxă Română, Biserica Ortodoxă Bulgară, Biserica Ciprului), iar altele observă calendarul vechi (de pildă, Patriarhia Ierusalimului, Biserica Ortodoxă Rusă, Biserica Ortodoxă Sârbă), prăznuind Crăciunul la o diferență de 13 zile (25 decembrie și 6 ianuarie). Însă, începând cu anul 1927, pentru a menține o unitate ortodoxă în serbarea Paștilor, chiar și Bisericile Ortodoxe care au adoptat calendarul îndreptat (nou) serbează, totuși, Paștile după calendarul (stilul) vechi, neîndreptat. Oricum, *diferența de serbare a Paștilor, după cele două calendare, poate varia până la cinci săptămâni*. De pildă, dacă Paștile cad la 22 martie pe stil vechi, acea zi corespunde cu 4 aprilie pe stil nou (22 martie + 13 zile), după cum 25 aprilie pe stil vechi corespunde cu 8 mai pe stil nou. De aici vine uneori și diferența mare între data Paștilor ortodoxe (serbate pe stil vechi) și data Paștilor catolice sau protestante (serbate pe stil nou). Deși s-au organizat în timpurile mai recente întruniri și s-au făcut calcule astronomice pentru a se ajunge la o dată comună, în conformitate cu hotărârile Sinodului de la Niceea și cu observația astronomică științifică de azi, totuși se menține încă, parțial, în Ortodoxie, tradiția calendarului neîndreptat sau incorect. Însă practica vieții va impune cu timpul un anumit consens

general. Așa de pildă, din rațiuni practice, ortodocșii din Finlanda serbează acum Paștile odată cu luteranii majoritari din acea țară, iar greco-catolicii și neoprotestanții din România serbează Paștile odată cu ortodocșii români, nu cu romano-catolicii din România și cu romano-catolicii și protestanții din Occident. Oricum, *diferența de dată pascală nu trebuie să devină dezbinare în dreapta credință și diminuire în iubire frățască.*

3. Modul de serbare a Sfintelor Paști

Data fiind importanța sa deosebită, ca centru teologic și spiritual al întregii vieți liturgice ortodoxe, Sărbătoarea Sfintelor Paști este precedată de șapte săptămâni de pregătire, de „înviere” a sufletului din păcate, prin post, pocăință, rugăciune intensă, fapte bune și împărtășire euharistică mai deasă, care devin izvor de intensă și profundă bucurie, adusă în suflet de biruința sfințeniei asupra păcatului și de biruința vieții-comuniune de iubire asupra morții-izolare egoistă.

Bucuria și lumina credinței din suflet se arată în gesturi exterioare. Astfel, hainele luminoase și frumoase, mielul pascal, ouăle roșii sau ouăle încondeiate, bucatele alese, florile și darurile făcute celor care se bucură de iubirea noastră pentru ei, toate acestea confirmă salutul-mărturisire de credință: **Hristos a înviat! – Adevărat a înviat!**, pe care-l rostesc timp de 40 de zile, de la Paști până la Înălțare, creștinii ortodocși în orice moment al zilei.

În conștiința profundă a Bisericii, *Învierea Domnului și Sărbătoarea Sfintelor Paști reprezintă viața nouă, veșnică, oferită ca arvună acum prin Botez și prin toate Sfintele Taine ale Bisericii, iar apoi primită în plinătate la Învierea tuturor sau generală.* Lumina Sfintelor Paști este pregustare a luminii

neînserate din Împărăția cerurilor⁸. Iar această lumină este harul sau energia necreată, unificatoare a întregului univers. În acest sens, Sfântul Atanasie cel Mare învață că „*prin Moartea și Învierea Sa, Hristos a îndepărtat separarea dintre rai și lumea apărută după cădere și ne-a deschis nouă raiul interzis, pentru că El Însuși Se întoarce după Înviere pe pământ și arată că raiul și pământul sunt una. Prin Înălțarea la cer unește cerul cu pământul și ridică trupul nostru omenesc asumat de El și alcătuit din aceeași esență ca și al nostru. Ridicându-Se cu sufletul și cu trupul deasupra cetelor îngerești, a restabilit unirea între lumea noastră sensibilă și inteligibilă și armonia creației întregi*”⁹.

De aceea, Sfinții Părinți ai Bisericii ne îndeamnă, în cuvântările lor de Sfintele Paști, unele preluate parțial în imnele liturgice ale Ortodoxiei, să trăim în lumina și în prezența lui Hristos Cel înviat. Astfel, Sfântul Grigorie Teologul zice: „*Să devenim precum este Hristos, pentru că Hristos S-a făcut asemenea nouă! Să devenim dumnezei pentru El, pentru că și El a devenit Om pentru noi! [...]. A luat chip de rob (cf. Filipeni 2, 7), pentru ca noi să câștigăm libertatea. A coborât, pentru ca noi să ne înălțăm. A răbdat ispite, pentru ca noi să învingem. A suferit necinste pentru ca noi să fim slăviți. A murit, pentru ca să ne mântuiască și S-a înălțat, pentru ca pe noi să ne tragă aproape de El!*”¹⁰.

Încheiem această expunere cu observația pe care o face Sfântul Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae când arată că

⁸ JEAN CHRYSOSTOME, *Huit catéchèses baptismales*, în coll. *Sources chrétiennes*, vol. 50 bis, Éd. du Cerf, Paris, 1970; AUGUSTIN D'HIPONNE, *Sermons sur la Pâque*, în coll. *Sources chrétiennes*, vol. 116, Éd. du Cerf, Paris, 1966.

⁹ F. MEYENDORFF, *Le Christ dans la théologie byzantine*, Éd. du Cerf, Paris, 1969, p. 194.

¹⁰ SF. GRIGORIE TEOLOGUL, „Cuvânt de Sfintele Paști”, trad. Protos. Daniil Stoenescu, în: *Altarul Banatului*, 7-8/1995, p. 129.